

Από την έκδοση *Χριστούγεννα με τον Παπαδιαμάντη* (Αθήνα, Δεκέμβριος 2008) δημοσιεύουμε το κείμενο της *Μαριάννας Κορομηλά* «Μου αρκούν τα Ψηλώματα» (με υπότιτλο «Ο Παπαδιαμάντης της δικής μου αγίας τετράδας») σελ. 23-27.

Μου αρκούν τα Ψηλώματα

«Η ψυχή μου ήτο πάντοτε προς τα μέρη εκείνα, αν και τον πλείστον χρόνον απεδήμου σωματικός, και ενθουμούμην κάποτε τον στίχον του Σκότου αοιδού: «Η καρδιά μου είναι στα Ψηλώματα, η καρδιά μου δεν είν' εδώ»

A. Π., *Αμαρτίας Φάντασμα*, 1899

Ο παππούς μου ο Γιώργης, παλαιμάχος δημοσιογράφος και βιοπαλαιστής, πάνσοφος, πάμπτωχος, καλοκάγαθος και σεβάσμιος γέροντας, είχε μόνον έναν τρόπο να επικοινωνεί με τα εγγόνια του. Έλεγε ιστορίες. Άλλοτε για τον οικουρό όφι Ερεχθέα που του πήγαιναν οι Αθηναίοι μελόπιτες, άλλοτε για τον Μιχαήλ Ακομινάτο, τον λογιότατο Μητροπολίτη Αθηνών, που έκλαιγε τη μοίρα του επειδή η άκαρδη Κωνσταντινούπολη τον είχε στείλει στην άξεστη και θλιβερή Αθήνα του 12ου αιώνα, όπου κυριαρχούσαν οι «εγχώριοι κηφήνες» και η «παπαδική μοχθηρία». Ο παππούς γελούσε με την καρδιά του. Εμείς τον ακούγαμε ενθουσιασμένοι. Ξεχνούσαμε και το κρύο σε εκείνη τη διώροφη μονοκατοικία της Διογένους Λαερτίου, με τις πολλές γάτες και τις λίγες σόμπες. Ερχόταν το τσάι, τελείωνε η κυριακάτικη επίσκεψη λίγο πριν σκοτεινιάσει. Οι άλλοι κατέβαιναν τις σκάλες, εγώ έμενα δυο λεπτά ακόμα με τον παππού. Μου χρωστούσε την αποχαιρετιστήρια ιστορία. Το περιστατικό με τον κυρ Αλέξανδρο, τον απόκοσμο άνθρωπο με το τριμμένο πανωφόρι.

Τον ήξερε καλά ο παππούς. Ήτανε παιδάκι, περίπου στην ηλικία μου, όταν τον γνώρισε στα γραφεία της πατρικής εφημερίδας (ο Παπαδιαμάντης είχε παρατήσει οριστικά τις σπουδές του, τα πενιχρά οικογενειακά βοηθήματα κόπηκαν όταν πάτησε πια τα τριάντα, κι έτσι δούλεψε ως μεταφραστής στην *Εφημερίδα* του Δημητρίου Κορομηλά από το 1882 έως το 1892). Ήταν ολιγομίλητος, σκυθρωπός, παράξενος, κλειστός. Άλλα παιδιά μπορεί να τον φοβόνταν. Ο παππούς όχι.

«Ο μισθός του ήτανε ένα τάλιρο τον μήνα», έλεγε γελώντας. «Ε! πέρασαν πέντε έξι χρόνια κι ο πατέρας αποφάσισε να του κάνει αύξηση. 'Κύριε Παπαδιαμάντη, θα παίρνετε πεντέμισι δραχμές μηνιαίως' του ανακοίνωσε κάποτε». Κι αυτός, ο εξόριστος στον κόσμο της Αθήνας και στους κύκλους της αθηναϊκής διάνοησης, ο ολιγαρκής απόδημος που φυτοζωούσε, απάντησε στον εργοδότη: «Δεν χρειάζομαι αύξηση κύριε Κορομηλά. Δεν ξέρω τι να την κάνω. Μου αρκούν οι πέντε δραχμές».

«Μου αρκούν τα Ψηλώματα» θα συμπλήρωνα. Ποτέ δεν θέλησα να υποπέσω στο αμάρτημα της αμφιβολίας για να εξακριβώσω τα λεγόμενα του σχεδόν τυφλού παππού μου. Τα καταθέτω τώρα –πολλαπλώς επίκαιρη η συγκυρία–, όπως τα κράτησα πάνω από μισόν αιώνα, με μεταφυσική προσήλωση, σεβόμενη όλες τις καλοπροαίρετες αντιρρήσεις, τον θεμελιωμένο αντίλογο, τις νηφάλιες ιδεολογικές επιφυλάξεις. Η προσωπικότητα του μοναχικού κυρ Αλέξανδρου ασκεί πάντα την ίδια ανεξήγητη γοητεία που ασκούσε τότε στο παιδικό μυαλό μου. Πολλές φορές αναρωτήθηκα τι είναι αυτό που μπορεί να κάνει ένα αγοροκόριτσο του 1960 να μαγευτεί από τον άεργο περιπατητή, που κρυβόταν μέσα στο θρυλικό παλτό του, και να δεθεί παντοτινά μαζί του.

Διάβασα και ξαναδιάβασα όλο το, πράγματι, άνισο έργο του. Το συχνά βαρετό, όπως επισημαίνουν οι κριτικοί, καθότι επαναλαμβανόμενο (είναι άδικο όμως να μην υπολογίζει κανείς ότι το μεγαλύτερο μέρος προέρχεται από τον επαγγελματικό καταναγκασμό, δηλαδή τον ζυγό της εφημεριδογραφίας). Κατά καιρούς επανέρχομαι, δεν βαρέθηκα ποτέ. Είναι σαν τα συναξάρια που, αν αντέχεις να τα διαβάσεις, τα βάζεις κάτω από το μαξιλάρι σου για τις δύσκολες νυχτερινές ώρες και τις ακόμα δυσκολότερες ημέρες.

Μελέτησα με προσοχή τις μονογραφίες, τα φιλολογικά δοκίμια, τα αφιερώματα, τις κρίσεις και τις αναλύσεις για το έργο και την ιδιοσυγκρασία του. Τους «λιβανιστάδες» και τους αρνητές.

«Ο άγιος της Σκιάθου, ο μέγας ζωγράφος των ταπεινών, ο δημιουργός που ξαναπλάθει τον κόσμο» είναι «ευλαβής, ονειροπόλος, απέριττος, μονήρης, κατεξοχήν εθνικός δημιουργός, νοσταλγός, αγνός φυσιολάτρης, εκστατικός, στοχαστικός, λεπτολόγος, παρατηρητικός, ολιγαρκής, ποιητικός, τρυφερός, εξάίρετος ηθογράφος, ελκυστικός, μία μοναδική πνευματική οντότητα με αναχωρητική ιδιοσυγκρασία, ένας κοσμοκαλόγερος με πυρακτωμένη εφηβική ψυχή που συνεχίζει και τελειώνει τη βυζαντινή παράδοση».

Ενώ για πολλούς άλλους είναι «τυπολάτρης, παρηκμιακός, απαισιόδοξος, μηδαμινής αξίας, μονότροπος, κρυψίβιος, συντηρητικός, αντιδραστικός, συμβιβασμένος με την νεοελληνική πισωδρόμηση, σκοταδιστής, μοιρολάτρης, ανέραστος, σαρκαστικός, κακεντρεχής, υποτονικός, αδέξιτος, μουδιασμένος, προχειρογράφος, υποταγμένος στη μοίρα του, βυζαντινιστής, απολυταρχικός, καθαρευουσιάνος, μαλλιαρός, άπραγος, χωριάτης, χωριάτικο μυαλό, στατική ψυχή, θρησκόληπτος, δεισιδαίμον, βαρετός, ιδιόρρυθμος».

Γνωρίζοντας καλά τον άκρατο θαυμασμό, τον άκριτο λαϊκισμό, τις θεολογικές υπερβολές, την τυμβωρυχία, τις φανατισμένες αντιπαραθέσεις, τους δογματισμούς του παρελθόντος, αλλά και τις κακόβουλες μεταθέσεις ή τις ανίερες προεκτάσεις του παρόντος, εξακολουθώ να μαγεύομαι από τα παπαδιαμάντια κείμενα και τον τρόπο με τον οποίο διακόνησε την ομορφιά ο παράξενος κύριος για τον οποίο μου πρωτομίλησε ο παππούς.

Ο «αποκαμωμένος παλαιστής του βίου», όπως αυτοχαρακτηρίζεται στα σαράντα τρία του χρόνια, βρίσκεται στο σπιτικό προσκυνητάρι παρέα με τον Καβάφη, τον Κάλβο και τον Βιζυητό. Όλοι ασκητές με τον τρόπο τους, όλοι ξενιτεμένοι, ζηλωτές, απόμακροι και κυνηγημένοι.

Προσκυνώ καθημερινά την αγία τετράδα και την ευγνωμονώ που μου επιτρέπει να ζω *Υπό την Βασιλικήν Δρυν*. Ανήκω σε εκείνους που αξιώθηκαν μία τέτοια συντροφιά, έστω κι αν είναι αμέτρητη η ηθική απόσταση που μας χωρίζει. Ελπίζω μόνο να μην τολμήσει κανένας Βαργένης να κόψει το «περικαλλές δένδρον» και να το πουλήσει για χριστουγεννιάτικο (σαν εκείνα που πετούν από τα μπαλκόνια τους οι ευπειθείς συμπολίτες μας, όταν ενημερώνονται από τα ΜΜΕ ότι τελείωσε το Δωδεκαήμερο κι άρχισαν οι προετοιμασίες για την παγκόσμια γιορτή του Αγίου Βαλεντίνου).

Μαριάννα Κορομηλά